
Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds Jaarverslag 1977

X 3
STI

doos
IV

opgericht door de
n.v. Bank voor Nederlandsche Gemeenten

Waarin opgenomen 'Kunstitleen waarheen?'
door drs. J. Walter

S 10-1977

Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds Jaarverslag 1977

X 3
F 5c
111.3

opgericht door de
n.v. Bank voor Nederlandsche Gemeenten

Waarin opgenomen 'Kunstitleen waarheen?'
door drs. J. Walter

dr. E. Boekmenstichting
Bibliotheek

Het bestuur van de stichting

3

H. Roelfsema,
oud-burgemeester van Schiedam, voorzitter

Drs. A. de Boer,
burgemeester van Wisch

Mr. F. G. A. Huber,
burgemeester van Goes

Mevrouw M. C. Laan-Benders,
wethouder van De Bilt

Mr. E. A. Lieftrinck,
oud-plv. thesaurier-generaal, vice-voorzitter

F. R. M. Meltzer,
burgemeester van Bunnik

Mr. H. E. Phaff,
directeur van de
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

J. Hoftijzer,
adjunct-directeur van de
N. V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten,
secretaris

Secretariaat: Lange Vijverberg 10,
2513 AC 's-Gravenhage,
telefoon (070) 61 44 11

Verslag over het jaar 1977

van de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds,
opgericht door de N. V. Bank voor
Nederlandsche Gemeenten, te 's-Gravenhage.

4 Algemeen

De Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds is in het jaar 1964 opgericht door de N. V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten, ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de bank.

De doelstelling van het Cultuurfonds is de kennis van de gemeentelijke activiteiten op het gebied van cultuur en wetenschap te verdiepen en te verbreiden, alsmede de gemeentelijke activiteiten op dit gebied te bevorderen.

De werkzaamheid van het fonds richt zich dan ook op gemeentelijke culturele bemoeiingen in meer algemene zin. Echter ook andere facetten die in die sfeer van bijzondere betekenis worden geacht hebben de belangstelling van het stichtingsbestuur.

Voorzitter en vice-voorzitter van het bestuur worden door de bank benoemd; de vijf andere bestuursleden door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Het bestuur voorziet in het secretariaat, na overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Bestuur

In de samenstelling van het bestuur kwam in het verslagjaar geen wijziging. De heren Meltzer en Phaff, die einde 1976 als bestuurslid periodiek aftredend waren, werden – tot voldoening van het bestuur – door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten herbenoemd.

Ontmoetingsproject muziekscholen

In ons verslag over 1976 maakten wij reeds melding van ons voornemen een derde reeks ontmoetingen mogelijk te maken van leerlingen van Nederlandse muziekscholen, welke, wat hun

financiën betreft, in overwegende mate van de gemeenten afhankelijk zijn.

In de nieuwe opzet studeren leerlingen van verschillende muziekscholen, die elkaar veelal voor het eerst zien, een vooraf bekend stuk in de ochtenduren gezamenlijk in. 's Middags vindt de uitvoering plaats.

De derde reeks begon reeds in mei, in Hoogeveen, werd daarna nog in vier plaatsen vervolgd en ontmoette in het algemeen veel waardering, zowel bij de leerlingen als bij de onderwijsgevendenden. Het ligt in de bedoeling in dit kader nog negen bijeenkomsten in 1978 te organiseren. Het bestuur betuigt gaarne zijn dank aan dr. J. Daniskas te Rotterdam voor zijn stimulerend werk als projectcoördinator.

Zilver in gemeentelijk bezit

Het jaarverslag 1976 van het fonds was vergezeld van een artikel over zilveren voorwerpen, eigendom van gemeenten in Zeeland.

Het artikel was geschreven door de heer J. de Bree te Middelburg, die eveneens voor het fonds de beschrijving en catalogisering van het zilver in gemeentelijk bezit in de provincie Zeeland vervaardigde. In de loop van het verslagjaar is met enkele deskundigen gesproken over de vraag in hoeverre zijn werk als basis zou kunnen dienen voor soortgelijke beschrijvingen c. a. in andere regio's.

Daarbij bleek de wenselijkheid een aantal gegevens te 'stroomlijnen' en zo mogelijk van elk voorwerp een kleine foto te maken. Bedoelde deskundigen hebben in verband met de te registreren gegevens een bepaald systeem ontworpen. Helaas heeft de heer De Bree – aan wie het fonds veel dank verschuldigd is – in 1978 doen weten dat hij om gezondheidsredenen niet in de gelegenheid is zijn werk aan bovenbedoeld systeem aan te passen. Overigens zal het werk

van de heer De Bree als basis dienen voor een tentoonstelling welke thans in Zeeland wordt voorbereid. Het fonds is bereid aan de vervaardiging van een catalogus van die tentoonstelling een garantiesubsidie te verbinden.

Museum voor het gemeentewezen

De gedachte aan de realisering van een museum, gericht op de Nederlandse gemeenten, is in het verslagjaar nog niet veel verder gekomen. Er bestaat ongetwijfeld belangstelling voor, mogelijk in een opzet die zich ook zal uitstrekken tot de waterschappen c.a. Overwogen wordt of de inhoud van de nota Naar een nieuw Museumbeleid de plannen zou kunnen beïnvloeden. Het verkrijgen van een geschikte huisvesting lijkt niet het moeilijkste probleem, maar wel de exploitatie van een eenmaal opgezet museum.

Ambachtsmuseum Verborg te Haastrecht

In de loop van het verslagjaar heeft het bestuur zich voor de tweede maal gebogen over een subsidie-aanvraag van de Stichting Ambachtsmuseum Verborg, gesteund door het gemeentebestuur van Haastrecht en de hoofdconsulent voor de musea van het ministerie van CRM. Na een aanvankelijk afwijzend standpunt, gegrond op het ontbreken van een algemeen gemeentelijk aspect aan de activiteit van genoemde stichting, heeft het bestuur thans, in verband met het bijzondere karakter van het museum en de meer dan regionale betekenis ervan, besloten een eenmalige bijdrage te overwegen bestemd voor de samenstelling van een catalogus. Alvorens tot een dergelijke steun te besluiten wacht het fonds nadere gegevens af omtrent de levensvatbaarheid van het museum en de mate waarin ook andere instanties steun verlenen.

Pottenbakkersoven t.b.v het Museum Romeinse Thermen te Heerlen

5

In verband met de inrichting van het voor ons land unieke museum Romeinse Thermen heeft het fonds in het verslagjaar aan burgemeester en wethouders van Heerlen financiële steun toegezegd, ter reconstructie van een aldaar opgegraven pottenbakkersoven.

Deze reconstructie is deel van de educatieve en informatieve objecten waarmede de grote opgravingen betreffende het Romeinse Coriovallum zijn omgeven. Het nieuwe museum-complex is inmiddels in november 1977 geopend.

Ambtsketens van Nederlandse burgemeesters

Begin 1977 verstrekte het bestuur aan mevrouw drs. B. ter Molen-den Outer de opdracht een monografie samen te stellen betreffende de ambtsketens van Nederlandse burgemeesters. Het daartoe nodige onderzoek, dat aanving met de toezending van een vragenlijst aan alle gemeentebesturen, heeft in 1977 plaats gehad. Aan het onderzoek waren veel studie en overleg verbonden, doch het manuscript was aan het einde van het verslagjaar vrijwel gereed. Het werk belooft een uitvoerige documentatie te worden – mede door het op te nemen fotomateriaal – en het reikt bepaald verder dan de meer beperkte opzet die aanvankelijk voor ogen stond. Het bestuur is voornemens het resultaat van deze studie uit te geven; het ziet dat als een hommage aan wijlen de heer mr. dr. K.F.O. James, die, toen hij bestuurslid van onze stichting was, sterk op het aanvatten van dit werk heeft aangedrongen. In overleg met de samenstelster wordt een uitgever gezocht die aan het onderwerp recht kan doen wedervaren.

6 Premietoekenning werkstukken

In het vorige jaarverslag kon nog worden vermeld dat in maart 1977 werd ingestemd met een door de heer Vogel, gewezen vice-voorzitter van het bestuur, en prof. De Goede, hoogleraar staats- en administratiefrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden, ontwikkeld plan om te komen tot premietoekenning voor werkstukken als dissertaties, scripties e.d., die van bijzondere betekenis kunnen worden geacht voor het gemeentewezen. Besloten werd werkstukken, die met instemming van een hoogleraar of lector zijn vervaardigd, aan een beoordelingscommissie voor te leggen. In elk der jaren 1977 en 1978 zijn premies van onderscheidenlijk f 750, f 1.000 en f 1.250 beschikbaar. Het totaal voor elk van beide jaren wordt met inachtneming van het aantal werkstukken dat aan de gestelde criteria voldoet vastgesteld en aan de beoordelingscommissie medegedeeld. Die commissie adviseert het bestuur over de toe te kennen premies.

In juni van het verslagjaar is een desbetreffende bekendmaking in ruime mate verspreid via de universiteiten, de academische en studentenpers en de vakbladen. Bij sluiting van de gestelde termijn waren zeven inzendingen ontvangen, die aan de beoordelingscommissie zijn voorgelegd. De door het bestuur benoemde commissie bestaat behalve uit professor De Goede voornoemd uit de heren dr. S.O. van Poelje, op voordracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, en mr. R. Streng, voorgedragen door de Vereniging voor bestuurskunde.

Het bestuur is genoemde heren bijzonder erkentelijk voor de medewerking die zij aan dit project willen verlenen.

voor het archeologisch onderzoek in Nederlandse historische stadskernen, is na enige vertraging in oktober 1977 haar werkzaamheden aangevangen. De financiële steun van ons fonds aan deze werkzaamheden is een zodanige vorm gegeven, dat twee studenten-medewerkers in opdracht en voor rekening van het fonds doch onder leiding van de rijksdienst, bij dit project zijn ingeschakeld voor de duur van zes maanden.

Artotheken

In het vorige jaarverslag werd vermeld dat het fonds een afwachtende houding aanneemt ten aanzien van de bevordering van activiteiten van gemeenten op het terrein van artotheken, omdat het onderwerp nog sterk in discussie is. Niettemin werd besloten tezamen met het onderhavige verslag een artikel te publiceren waarin op duidelijke wijze de thans bestaande situatie op het terrein van de kunstuitlen wordt beschreven en toegelicht.

De tweede wereldoorlog in de streek rond Stadskanaal

Het bestuur nam met veel belangstelling kennis van een door de heer Onderwater te Stadskanaal geschreven boek onder de titel 'Mobilisatie, collaboratie, liberatie'. Het behelst een studie over de geschiedenis van de toenmalige gemeente Onstwedde in de jaren 1938 - 1948, en schildert o.a. de achtergrond waardoor de NSB-invloed in de streek rondom Stadskanaal van zo grote omvang kon worden. Het boek heeft algemeen een goede beoordeling en is, ook naar het oordeel van de rijksarchivaris in Groningen, van meer dan lokale betekenis. Niettemin heeft het bestuur een verzoek om financiële steun afgewezen, omdat het boek op het moment waarop de beslissing over het verlenen van een financiële bijdrage genomen kon worden reeds was verschenen en vrijwel

Archeologisch onderzoek in historische stadskernen

De werkgroep, die door de Rijksdienst voor het oudheidkundig bodemonderzoek is geformeerd

uitverkocht. Een eventuele steunverlening zou het publiceren van de studie niet meer hebben kunnen bevorderen; bovendien zou er geen gelegenheid zijn het fonds als steunverlenende instantie te presenteren. Wel sprak het bestuur uit, dat een tijdig tevoren ingediend verzoek om steun voor een eventuele tweede druk positief zou worden ontvangen.

Uitgave betreffende gemeentevlaggen

In het jaarverslag over 1976 werd vermeld dat de stichting zich bezighield met de mogelijkheid van publikatie van een boekwerk betreffende de Nederlandse gemeentevlaggen. Een dergelijke documentatie, die zou worden samengesteld in samenwerking met en met medewerking van de Stichting voor Banistiek en Heraldiek en met een gerenommeerde uitgever, bleek een kostbaar project. De publikatie zou bestaan uit twee delen van elk ongeveer 700 pagina's. Bij een redelijke oplage zouden de kosten op ongeveer f 200,- uitkomen. Alvorens dit project en de daaraan verbonden financiële risico's nader te overwegen, besloot het bestuur de belangstelling voor deze documentatie in de kring van de Nederlandse gemeenten te peilen.

Bij brief van 3 januari 1978 werd terzake het oordeel van alle colleges van burgemeester en wethouders gevraagd. Hoewel niet meer tot dit verslagjaar behorende mag hier worden vermeld dat het aantal positieve reacties naar verhouding zo gering was, dat het bestuur heeft besloten dit project niet ter hand te nemen.

Tentoonstelling gemeentelijk drukwerk

Als uitvloeisel van een ter kennis van het fonds gekomen voornemen tot het houden van een tentoonstelling betreffende grafische vormgeving, hebben enkele bestuursleden

contacten gehad met de initiatiefnemers en vervolgens met de directeur van de dienst verspreide rijkscollecties. Dit houdt verband met de belangstelling van het fonds voor een tentoonstelling gewijd aan gemeentelijk drukwerk. Een plan voor een dergelijke tentoonstelling, die naar wordt gehoopt in het tentoonstellingsprogramma van genoemde rijksdienst zal kunnen worden opgenomen, is in bewerking.

7

Kunst en omgeving

Enige jaren geleden participeerde ons fonds in de kosten van een publikatie van een uitgave van de Stichting Kunst en Bedrijf, betrekking hebbende op de technieken en materialen, gebezigd in de moderne beeldende kunst. Min of meer in het verlengde van die activiteit heeft genoemde stichting in het verslagjaar het plan kunnen realiseren tot het uitgeven van een boekwerk dat een beeld geeft van de mogelijkheden van het samengaan van beeldende kunst en gebouwde omgeving. Dat boek, uitgekomen onder de titel 'Kunst en omgeving', geeft meer dan honderd projectbeschrijvingen, ruim met foto's toegelicht. Voorts zijn ook nu weer voor de gemeentebesturen praktische gegevens opgenomen omtrent de percentageregelingen en hun toepassing en de relatie tussen opdrachtgever en de beeldende kunstenaar.

Gelet op de mede in gemeentelijke kring bestaande sterke behoefte aan informatie omtrent de mogelijkheden op het terrein van de beeldende kunst en omtrent de beleving van kunstvoorwerpen in de dagelijkse omgeving, heeft het fonds ook thans gaarne aan de totstandkoming van het boek medegewerkt door een belangrijke financiële bijdrage. Daardoor kon de prijs van het bij de staatsuitgeverij verschenen boek op een voor dergelijk werk laag niveau worden gesteld, wat uiteraard de verspreiding ten goede komt. Bovendien heeft het fonds een exemplaar van het

8 boek gratis beschikbaar gesteld aan de gemeenten die door invulling van een toegezonden antwoordkaart te kennen hebben gegeven het boek te willen bezitten.

De burgemeester in deze tijd

Binnen de kring van het genootschap van burgemeesters is de laatste jaren van gedachten gewisseld over het functioneren van de burgemeester in deze tijd. In de jaarvergadering van oktober 1977 werden de besprekingen afgerond en werd een rapport aanvaard dat in opdracht van het genootschap is opgesteld. Het rapport geeft een samenvatting van de opvattingen die in het genootschap leven omtrent positie en functie van de burgemeester. De brede belangstelling voor dat onderwerp deed het bestuur van het genootschap uitzien naar mogelijkheden om tot publikatie van het rapport te komen. In dat verband kwam het contact met ons fonds tot stand. Aangezien het onderwerp alle gemeenten en gemeentebesturen raakt heeft het fonds besloten een belangrijke bijdrage in de drukkosten van het rapport, dat inmiddels zijn tweede oplage heeft, te verstrekken.

Oase, cultuurcongres 1978

Aan de culturele raad te Dordrecht werd een bijdrage toegezegd, bestemd voor dekking van de kosten van verslaglegging van een inmiddels op 17 en 18 maart 1978 gehouden congres over de plaatselijke overlegorganen tussen overheid en particulier initiatief op het gebied van de cultuur. Dat congres werd in samenwerking met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten georganiseerd, ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de culturele raad. Het wilde een beeld geven van de verschillende soorten van overlegorganen en hun werkwijzen resp. in de grote steden, in de andere stedelijke gemeenschappen

en op het platteland en van de positie van die organen in het licht van het ontwerp van de kaderwet welzijn. Na terzake gehouden inleidingen bestond in discussiegroepen de gelegenheid te spreken over de ervaringen welke in de praktijk worden opgedaan. In verband met de grote behoefte aan praktische informatie op dit gebied heeft het fonds gaarne dit initiatief gesteund.

Maquettes van vestingsteden

In een gezamenlijke vergadering met de commissie voor culturele zaken van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten werd het idee geopperd van een tentoonstelling van maquettes van Nederlandse vestingsteden. Bekend is dat de gemeenten Bergen op Zoom en Maastricht in het bezit zijn van duplicaten van maquettes die in de achttiende eeuw voor militaire doeleinden zijn vervaardigd door ingenieurs van het Franse leger. De originele maquettes bevinden zich te Parijs. Uit een door het fonds ingesteld onderzoek is gebleken dat een dergelijke tentoonstelling moeilijk te realiseren is, omdat de maquettes, die een voorzichtige en speciale behandeling vereisen, van zo grote omvang zijn dat een zeer grote ruimte nodig zou zijn. Voorts bleek dat in de Franse verzameling van maquettes geen andere Nederlandse vestingsteden voorkomen. De ervaring van onze zuster-instelling in België met een publikatie terzake voor wat betreft Belgische vestingsteden doet vrezen dat er geen grote verwachtingen mogen bestaan voor wat betreft de publieke belangstelling voor dat onderwerp. Op grond van een en ander heeft het fonds, zonder verder in te gaan op de vraag of een tentoonstelling als bedoeld op zijn weg kan liggen, besloten deze gedachte te laten varen.

Landelijke tentoonstelling problematiek kleine kernen

De Stichting Wonen werkt een plan uit voor een landelijke tentoonstelling, gericht op de problemen waarmee kleine woonkernen worden geconfronteerd. Het fonds onderkent dat deze problematiek – hoewel niet nieuw – gemeentebestuurders steeds weer bezighoudt. Het heeft daarom met sympathie van dat plan kennisgenomen; een verzoek om financiële steun heeft het voorshands aangehouden totdat de plannen duidelijker spreken. Het fonds heeft de organisatoren aangeraden contact te zoeken met de studiec commissie kleine kernen van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten – met welke commissie inmiddels een vorm van samenwerking is bereikt – en met het directoraat-generaal voor ruimtelijke ordening van het ministerie van volkshuisvesting c.a.

Andere projecten waaraan werd medegewerkt

De uitgave van de stadsrekeningen van de gemeente Zutphen uit de jaren 1364 - 1445/46, in de kosten waarvan het fonds in 1973 een bijdrage toezegde, werd in het verslagjaar gerealiseerd. Aan de Raad van Europese Gemeenten werd medegedeeld dat het bestuur sympathiek staat ten opzichte van het uitgeven van een nota over monumenten in een landelijke omgeving. Financiële steun voor deze uitgave werd in 1978 toegezegd; de studie is inmiddels uitgekomen.

Andere thema's

Ook in het verslagjaar werden aan het bestuur van het fonds verscheidene verzoeken om financiële steun voorgelegd die niet konden voeren tot een positieve reactie, omdat de onderwerpen waarop zij betrekking hadden niet of onvoldoende raakten aan de gemeentelijke culturele sfeer in algemene

zin. Vaak zijn die onderwerpen op zichzelf belangwekkend en is het te waarderen dat zij worden aangevat, doch het fonds dient enige afstand te nemen als de activiteiten waarvoor zij aandacht wordt gevraagd van weinig meer dan lokaal belang zijn en ook overigens niet van werkelijk bijzondere betekenis.

Op deze plaats wil het bestuur gaarne dank brengen aan degenen die desgevraagd bereid zijn hun deskundigheid ter beschikking van het fonds te stellen. De medewerking die vaak moet worden gevraagd, wordt steeds weer in ruime mate verkregen, waarvoor het fonds zeer erkentelijk is.

Tenslotte wil het bestuur zijn bijzondere dank uiten aan de N. V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten, die evenals in voorgaande jaren, zijn werkzaamheden stimuleert door financiële steun en door de beschikbaarstelling van de nodige faciliteiten voor het secretariaat.

Fotopanelen van de tentoonstelling Stedenspiegel

Ook in het afgelopen jaar werd enkele malen gebruik gemaakt van de in bezit van het fonds zijnde fotopanelen van de tentoonstelling Stedenspiegel. Die panelen geven een aantrekkelijk overzicht van de ontwikkeling van de lokale gemeenschappen in Nederland en hun historische ontwikkeling tot de positie welke de gemeenten thans innemen. Aanvragen voor het gebruik van het fotomateriaal kunnen worden gericht tot het secretariaat van de stichting.

april 1978

Balans per 1 januari 1978

Activa

10

	Vorig jaar	1-1-1978
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten:		
depositorekening	f 600.000,—	f 680.000,—
rekening-courant	30.426,23	18.083,24
Interest	3.282,63	5.612,76
Debiteuren	—,—	256,50
Voorraad	4.487,—	1.900,—
	<u>f 638.195,86</u>	<u>f 705.852,50</u>

Passiva

Stichtingskapitaal	f 50.000,—	f 50.000,—
Crediteuren	7.349,40	24.169,37
Voorziening projecten	152.852,—	213.500,—
Vermogen	427.994,46	418.183,13
	<u>f 638.195,86</u>	<u>f 705.852,50</u>

Rekening van baten en lasten over 1977

Lasten

	Vorig jaar	1977	11
Algemene kosten	f 4.790,60	f 12.165,84	
Kosten diverse projecten	85.377,79	152.682,99	
Herwaardering/afschrijving boeken	4.363,50	1.935,75	
Batig saldo	41.134,90	—,—	
	<u>f 135.666,79</u>	<u>f 166.784,58</u>	

Baten

Bijdrage N. V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten	f 100.000,—	f 100.000,—	
Interest	35.255,42	27.121,25	
Opbrengst verkoop boeken	295,20	—,—	
Restitutie te veel betaalde kosten	116,17	—,—	
Voorziening projecten, vrijgevallen	—,—	29.852,—	
Nadelig saldo	—,—	9.811,33	
	<u>f 135.666,79</u>	<u>f 166.784,58</u>	

Projecten

12

	voorzieningen 01-01-1977 (gereserveerd)	voorzieningen per 01-01-1978
Ontmoetingen leerlingen muziekscholen	f 20.000,—	f 25.000,—
Samenwerking Cultureel Centrum		
Gemeentekrediet	9.852,—	—
Zilver in gemeentelijk bezit	30.000,—	30.000,—
Studie gemeentelijke uitgaven		
plaatselijke cultuur	20.000,—	20.000,—
Restauratie collegezaal Thorbecke	8.000,—	8.000,—
Uitgave oude gemeenterekeningen Zuthpen	5.000,—	—
Voorlichtingsbrochures	20.000,—	—
Premietoekenning werkstukken	5.000,—	15.000,—
Bijdrage kosten		
oudheidkundig bodemonderzoek	12.500,—	5.500,—
Ambtsketens Nederlandse burgemeesters	12.500,—	20.000,—
Romeinse thermen c.a., Heerlen	10.000,—	20.000,—
Tentoonstelling gemeentelijke grafiek	pm	pm
Museum gemeentewezen	pm	pm
Gemeentevlaggen	pm	pm
Geschiedschrijving Harlingen	pm	—
Kunst en omgeving	—	40.000,—
De burgemeester in deze tijd	—	15.000,—
OASE; informatief cultureel		
congres te Dordrecht	—	15.000,—
Tentoonstelling Problematiek kleine kernen	—	pm
Incidentele steunverlening c.a.	—	—
	f 152.852,—	f 213.500,—

uitgegeven in 1977 t.l.v. de reserve	uitgegeven in 1977 t.l.v. baten en lasten	nieuwe reserveringen	lasten voor 1977
f 20.000,—	f 8.426,68	f 25.000,—	f 33.426,68
—	—	-/- 9.852,—	-/- 9.852,—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
5.000,—	—	—	—
—	—	-/- 20.000,—	-/- 20.000,—
645,—	—	10.645,—	10.645,—
7.000,—	—	—	—
12.500,—	7.660,10	20.000,—	27.660,10
—	—	10.000,—	10.000,—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	—	—
—	—	40.000,—	40.000,—
—	—	15.000,—	15.000,—
—	—	—	—
—	—	15.000,—	15.000,—
—	—	—	—
—	951,21	—	951,21
f 45.145,—	f 17.037,99	f 135.645,—	f 152.682,99
		-/- 29.852,—	-/- 29.852,—

Publicaties

14 Bij het secretariaat zijn nog verkrijgbaar de navolgende publikaties:

Bewoonbaar of onbewoonbaar gratis
Samenvatting van een gedachtenwisseling omtrent de problematiek van de verstedelijking van ons land.

Van stads- en plattelandsbestuur naar gemeentebestuur f 44,25
Mr. M.J. V. A. Kocken volgt in dit handboek de ontwikkeling van het stads- en plattelandsbestuur uit het midden van de achttiende eeuw tot aan het gemeentebestuur van de gemeentewet-1851.

Hoeveel het was en hoe weinig, drieëndertig notities bij het gemeentelijk cultuurbeleid f 12,75
Mr. A.F. Kamp schetst ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds in zijn notities een beeld van de ontwikkeling van de culturele taak van de gemeente.

De volgende uitgaven werden door de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds financieel gesteund:

Het rijkskamergerrecht en de Nederlanden
door dr. P. L. Nève
Uitgave Koninklijke Van Gorcum & Comp. N. V.

Het dagboek van de burgemeesterszoon Willem Jansz Verwer
Uitgave gemeente Haarlem.

Sociaal-democratische gemeentepolitiek in katholiek Nijmegen 1894 - 1927
door dr. P. F. Maas
Uitgave drukkerij gebr. Janssen B. V. te Nijmegen.

Klein geld - grof geld, munten van de Nederlandse steden
door dr. H. Enno van Gelder
Eigen uitgave.

Holland op zijn smalst (heruitgave)
door Victor de Stuers
Uitgave Unieboek B. V. Bussum.

Dorp in Drenthe
door Jo Boer
Uitgave Boompers drukkerijen B. V. te Meppel.

Geschrift en Getal
door dr. S. Hart
Uitgave Historische Vereniging Holland.

Planning van een woonwijk als politieke, administratieve en stedenbouwkundige opgave
Uitgave SISWO te Amsterdam.

Monument en Binnenstad
Uitgave Raad der Europese Gemeenten.

Technieken in de beeldende kunst
Uitgave Stichting Kunst en Bedrijf.

**De gemeentelijke uitgaven voor culturele
doeleinden**

Eigen uitgave.

**Stadsrekeningen van de gemeente Zutphen van
1364 - 1445/46**

door R. Wartena

Uitgave Gemeente-archief Zutphen.

Kunst en Omgeving

Uitgave Stichting Kunst en Bedrijf.

De burgemeester in deze tijd

door W. Derksen en H. Roelfsema

Uitgave Nederlands Genootschap van
Burgemeesters.

Kunstuitleen waarheen?

NC
B16
216
262

informatie ten behoeve van het gemeentelijk
beleid inzake kunstuitleen

door drs. J. Walter

Inhoud

17

Inleiding.
Korte inhoud.
Doelstellingen kunstuitleen.
Opzet kunstuitleen.
Twee controversiële kwesties.
Landelijke problematiek.
Kunstuitleen waarheen (I) – de gebruikers.
Kunstuitleen waarheen (II) – het bestuursniveau.
Kunstuitleen waarheen (III) – de toekomst.
Suggesties.
Bijlage I. Overzicht van systemen van kunst-
uitleen.
Bijlage II. Overzicht van adressen.

Over de auteur:

J. Walter (1944), socioloog, publiceerde eerder 'Drie generaties
museumbeheer, 1890-1930-1970'. Sedert 1974 adjunct-directeur
van de Culturele Raad van Zuid-Holland.

18 Inleiding

Kunstuitleen in discussie

Er vindt, ook op gemeentelijk niveau, nogal wat discussie plaats rond de uitleencentra voor beeldende kunst, artotheken of hoe men deze instellingen ook noemen wil. Op het feit dat verschillende namen worden gebruikt voor instellingen die kunst uitlenen komen wij hieronder nog terug. In dit artikel zal de neutrale verzamelnaam 'kunstuitleen' worden gebruikt. Op zich is een dergelijke discussie verheugend, omdat daaruit blijkt dat een instelling voor beeldende kunst de aandacht krijgt van de vertegenwoordigende lichamen. In dit artikel wordt in deze cultuurpolitieke kwestie geen partij gekozen, maar wordt getracht het oog vooral op de praktijk te richten. Daarbij zal met name worden gelet op de praktische aanknopingspunten voor het gemeentelijk beleid.

Korte inhoud

Vierledige vraagstelling

Deze publikatie draagt een titel, die een vierledige vraagstelling bevat 'Kunstuitleen waarheen?'.
Ten eerste: wie, welke personen en instellingen maken gebruik van de kunstuitleen, waar gaat de uitgeleende kunst naar toe?
Ten tweede: op welk bestuursniveau (gemeentelijk, provinciaal, landelijk) moet de verantwoordelijkheid voor de kunstuitleen liggen? Een vraag die actueel is in het kader van de decentralisatie van het welzijnsbeleid.
Ten derde: welke toekomstmogelijkheden liggen er voor de kunstuitleen? In welke richting zou de kunstuitleen zich kunnen of dienen te ontwikkelen?
Ten vierde: waar moet men heen als men kunst wil lenen, en waar kan men terecht als men een kunstuitleen of een dependance wil oprichten of een uitleenpunt wil vormen? Deze vraag wordt

beantwoord door middel van een beknopt overzicht van de bestaande uitleencentra en een aantal andere adressen (bijlage II).

Doelstellingen kunstuitleen

Hoofddoelstellingen

De doelstellingen van de diverse richtingen in de kunstuitleen verschillen uiteindelijk minder dan de 'schermutselingen' tussen hun vertegenwoordigers doen vermoeden. Alle kunstuitleen is gericht op:

- het verspreiden van een zo groot mogelijk aantal kunstwerken van zo groot mogelijke verscheidenheid,
- onder een zo groot en gedifferentieerd mogelijk publiek,
- waarbij het erom gaat dat de kunstwerken worden opgenomen in het dagelijks leef- en werkmilieu,
- waardoor mede de erkenning alsmede de verbetering van de sociaal-economische positie van de beeldende kunstenaar kunnen worden bevorderd.

Accentverschillen

Wel is het zo, dat bij de verschillende systemen de accenten anders liggen. Het uitleencentrum volgens het SBK-model (Stichting Beeldende Kunst, het oudste systeem, ontwikkeld vanuit Amsterdam) acht de verkoop van beeldende kunst een essentieel onderdeel. Daarom kent dit systeem de vorming van een kooptegoed en worden werken die reeds door de overheid, bijv. in het kader van de Beeldende Kunstenaars Regeling (BKR), zijn aangekocht niet in de collectie opgenomen. In Dordrecht bijv., waar men werkt vanuit het artotheekmodel (ontwikkeld door de Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars, BBK), is de mogelijkheid van verkoop in de kunstuitleen niet ingebouwd; hier ligt het accent op de confrontatie met werken van beeldende kunst

door middel van zo goedkoop mogelijke uitleen. Een overzicht van de verschillende systemen en hun mengvormen wordt in bijlage I gegeven.

Opzet kunstuitleen

Voordelen voor de bevolking

Zoals een bibliotheek over een uitgebreide en gedifferentieerde collectie boeken beschikt, zo heeft een kunstuitleen – idealiter – een soortgelijke collectie van werken van beeldende kunst, waaruit het publiek tegen een geringe vergoeding (variërend van f 1,- tot f 25,- per maand, afhankelijk van het systeem: zie bijlage I) een kunstwerk naar eigen keuze kan lenen of zich in huurkoop kan verwerven. Op deze wijze kan men een kunstwerk ‘bezitten’ zonder (aanstonds) tot aankoop te moeten overgaan.

Gewenning

Een directe confrontatie met een kunstwerk van meer langdurige aard dan op een tentoonstelling mogelijk is, en bovendien in de eigen omgeving, kan door middel van de kunstuitleen worden bereikt. Door de mogelijkheid kunstwerken te lenen, op zich te laten inwerken, te vervangen door andere werken, wordt een proces van gewenning en kritische waardering ontwikkeld, dat de relatie van de bevolking met de beeldende kunst in positieve zin kan beïnvloeden. Deze ongedwongen en vrijblijvende confrontatie met kunst leidt veelal tot een zekere band met het geleende kunstwerk. De helft van de abonnees verlengt de huurtijd wel eens omdat men aan het kunstwerk gehecht is geraakt, één op de zes omdat men het in de toekomst wil kopen.

Kijkdichtheid

Door de kunstuitleen wordt niet alleen de relatie beeldende kunst – publiek in kwalitatief opzicht versterkt, ook in kwantitatief opzicht heeft de kunstuitleen veel effect. De kijkdichtheid van een werk per jaar in een uitleencollectie

is enige tienduizenden keren hoger dan bijv. bij een eenmalige galerie-expositie per jaar. Indien men alleen de gezinnen rekent en niet hun bezoekers, dan hebben de ruim 20.000 kunstwerken die momenteel in Nederland in de kunstuitleen circuleren, een dagbereik van 80.000 personen. In dit verband zij er met nadruk op gewezen, dat door de kunstuitleen de mogelijkheid wordt geschapen, dat met name jonge kinderen op een voor kunstuitingen ontvankelijke leeftijd worden geconfronteerd met kunstwerken in het huiselijk milieu, hetgeen van wezenlijk educatief belang moet worden geacht.

Op de mogelijkheid van het circuleren van geleende kunstwerken op scholen komen wij hieronder nog terug.

Voordelen voor de kunstenaars

Ook voor beeldende kunstenaars zijn positieve effecten te onderkennen. Zij ontvangen een bepaalde bruikleenvergoeding (bij het SBK-systeem: 10% van de waarde per jaar, met een maximum van f 75,- per werk). Een groot aantal kunstenaars is moeilijk in staat om financieel het risico van galerie-exposities te dragen; zij moeten daar in veel gevallen voor betalen met het risico dat er niet of onvoldoende verkocht wordt. Bovendien komt een aantal, om uiteenlopende redenen, niet in aanmerking ooit in een galerie te exposeren. Via een uitleen is hun werk in omloop, het functioneert. Deze wijze van exposeren – uitgeleend of in de ‘huisvoorraad’ van de kunstuitleen – brengt voor de beeldende kunstenaar noch uitgaven, noch risico’s met zich. Zijn verkoopkansen stijgen. Aangetekend zij, dat in het SBK-systeem bij verkoop een courtage van 30% aan het uitleencentrum moet worden afgedragen, een systeem dat overigens niet elke kunstuitleen kent. Voor de goede orde zij erop gewezen, dat bij de meeste kunstuitleen gemiddeld 90% van het werk inderdaad uitgeleend wordt. Dit betekent dat de meeste kunstwerken functioneren, in omloop zijn.

20 Kortom, er is een groot aantal redenen om het verschijnsel kunstuitleen positief tegemoet te treden.

Twee controversiële kwesties

De meest omstreden vragen bij de kunstuitleen zijn de volgende:

Mag reeds door de overheid met gemeenschapsgelden aangekocht werk (vooral BKR-werk, maar ook werk uit de gemeentelijke aankopen e.d.) in de kunstuitleen worden opgenomen?

En: Welke selectie moet worden toegepast op de in de kunstuitleen op te nemen werken?

BKR-werk?

Voorstanders van opname van BKR-werk – niet alleen in het zgn. ‘gesloten circuit’, dat bestemd is voor (semi-) overheidsinstellingen (overheidsgebouwen e.d.), maar ook in het ‘open circuit’, bestemd voor uitleen aan particulieren – vinden dat de Nederlandse bevolking er recht op heeft dat kunst die met gemeenschapsgelden is aangekocht, ook ter beschikking van die gemeenschap komt. Tegenstanders zeggen dat de BKR er op is gericht beeldende kunstenaars zoveel mogelijk zelfstandig en t.b.v. de vrije markt te laten werken. Opname van BKR-werk in de kunstuitleen zou de kunstenaar verder van de vrije markt verwijderen. De vrije markt en dus ook de kunsthandel zouden in gevaar komen. Het is de voor- en tegenstanders tot op heden niet gelukt elkaar van de juistheid van hun argumenten te overtuigen.

Nuancering

De ervaringen uit de bibliotheekwereld, maar ook uit de wereld van de kunstuitleen zelf, geven aanleiding tot een genuanceerd standpunt. Bepaalde boeken en kunstwerken worden door mensen liever uit de bibliotheek resp. kunstuitleen geleend. Anderzijds stimuleert de

uitleen wel het bezit van weer andere boeken resp. kunstwerken, die men zich beslist wel wil aanschaffen en niet slechts wil lenen. Er bestaat m.a.w. een selectief huur- en koopgedrag, waarmee in het beleid rekening gehouden dient te worden.

Selectie

De vraag of selectie, in het bijzonder op kwaliteit, van in de kunstuitleen op te nemen kunstwerken moet plaatsvinden, vindt eigenlijk ook even zovele voorstanders als tegenstanders.

De uitspraak ‘kunst die geen kwaliteit bezit is de naam eigenlijk niet waard en valt om die reden buiten de zorg van de overheid (c.q. de kunstuitleen)’, wordt door tegenstanders verworpen vanuit de overweging dat de beoordeling van beeldende kunst een subjectieve aangelegenheid is. Het criterium ‘artistieke kwaliteit’ valt bij gebreke van een eenduidige omschrijving niet te hanteren en mag – menen de tegenstanders – dus niet door de overheid worden toegepast.

In het algemeen is men het er overigens wel over eens dat de beoordeling van het in de kunstuitleen op te nemen werk geschiedt op grond van de vraag of de maker *beroeps*-beeldend-kunstenaar is, of het werk technische kwaliteit bezit en technisch geschikt is voor uitleen (bijv. niet te breekbaar). Voorts spelen variëteit van het aanbod, de beschikbare ruimte in het uitleencentrum en het beschikbare budget een rol.

Landelijke problematiek

Twee samenwerkingsverbanden

Er bestaan momenteel twee landelijke samenwerkingsverbanden van kunstuitleen-centra, nl. de Federatie Kunstuitleen (FKU) en de Vereniging Overleg van Artotheken (VOA). Bij de Federatie zijn aangesloten de uitleencentra die het SBK-systeem hanteren. Bij de VOA zijn aangesloten de uitleeninstellingen

die wél BKR-werk voor particulieren in hun collectie hebben.

CRM-beleid

Het ministerie van CRM subsidieert momenteel alleen de bij de FKU aangesloten instellingen, en wel in de bruikleenvergoeding aan kunstenaars. Aldus heeft CRM een uniforme subsidiegrondslag en kan men bovendien een op de beeldende kunstenaars gericht beleid realiseren. In november 1976 heeft de Tweede Kamer de minister van CRM door middel van de motie-Worrell uitgenodigd ook de 'artotheken' te subsidiëren en de voorwaarden en criteria daartoe bekend te maken.

CRM heeft daarop (januari 1977) de Discussie-nota Kunstuitleen doen verschijnen, die van verschillende zijden nogal wat reacties heeft opgeroepen. Thans is CRM bezig op grond van deze discussieronde een herziene versie te schrijven.¹

¹ Inmiddels is in april 1978 de Raamnota Kunstuitleen verschenen. De reacties van diverse zijden zullen CRM wellicht aanleiding geven deze nota opnieuw te bezien.

Kunstuitleen waarheen (I) - de gebruikers

21

Wie zijn de gebruikers van de kunstuitleen? Maken 'kansarme' groepen daarvan gebruik, mensen die geen galeries en musea bezoeken? Wordt inderdaad het in de hoofddoelstellingen genoemde gedifferentieerde publiek bereikt?

Traditionele cultuurconsumenten

Uit het onlangs gepubliceerde rapport 'Huren van Kunst' van Welters en Eykman blijkt, dat de abonnees voor het merendeel tot de 'traditionele cultuurconsumenten' behoren. Zij beschikken over een hoog opleidingsniveau en een hoog inkomen, zij vormen de regelmatige toneel- en concertbezoekers, zij bezoeken regelmatig tentoonstellingen en musea. De beeldende kunst is voor hen geen onbekende kunstvorm: 56% der abonnees had reeds een beeldend kunstwerk gekocht vóór toetreding tot een kunstuitleen.

Nieuw publiek

Ruim 8% behoort evenwel tot het nieuwe beeldende-kunstpubliek, d. w. z. personen die via de kunstuitleen voor het eerst bewust met beeldende kunst in contact zijn gekomen. De via de kunstuitleen toch wat meer vrijblijvende wijze om met beeldende kunst in contact te komen blijkt voor dit nieuwe publiek aantrekkelijk te zijn. De kunstuitleen blijkt in zijn huidige vorm dus niet de brede maatschappelijke lagen te bereiken die in de kunstspreidingsideologie ('kunst aan het volk') worden beoogd. Toen de Artotheek Den Haag de gelegenheid kreeg een dependance te vestigen in de openbare bibliotheek in de als 'kansarm' aangemerkte Schilderswijk, werd deze mogelijkheid vanzelfsprekend aangegrepen. Na een jaar zijn daar slechts twaalf abonnementen afgenomen.

Bedrijven en instellingen

Naast de particuliere abonnees kennen diverse uitleencentra ook bedrijven en instellingen onder de afnemers.

-
- 22 Het gebruik, dat commerciële bedrijven van de kunstuitleen maken, lijkt nog gering. De Artotheek Den Haag telt bijv. slechts acht bedrijven, veelal grotere concerns, onder haar abonnees.

Scholen

Van belang zijn de abonnementen die scholen afnemen. In Den Haag is in samenwerking met diverse plaatselijke instellingen (Educatieve dienst Gemeentemuseum, Haagse Kunststichting voor de Jeugd e.d.) een scholenactie opgezet: 240 scholen mogen per school vier kunstwerken uitzoeken. Het is daarbij de opzet dat de kunstwerken door de leraar én de leerlingen worden uitgezocht. Een dergelijk systeem moet van groot belang worden geacht. Het zelf moeten maken van een keuze, het onderlinge gesprek, waarin de leerlingen hun voorkeuren moeten trachten te formuleren, kan helpen hun kritisch vermogen te scherpen. Goede begeleiding door bijv. de tekenleraar of een voor dit doel ingeschakelde kunstenaar kan tot boeiende en belangrijke 'kunstlessen' leiden.

Samenwerking met bibliotheek

De idee om met de kunstuitleen een zo breed mogelijk publiek te bereiken is voor diverse initiatiefnemers aanleiding geweest nauwe samenwerking met de provinciale of plaatselijke bibliotheekorganisaties aan te gaan. Zo geeft bijv. het lidmaatschap van de Openbare Bibliotheek Dordrecht tevens recht op kunstuitleen. Door de boekencollectie van de bibliotheek over kunst en de kunstuitleen ruimtelijk in elkaar te schuiven wordt verbreding van het publiek voor de artotheek beoogd.

Informatie en educatie

Informatie en educatieve begeleiding zullen evenwel nodig zijn om de eenzijdigheid in het huidige abonneebestand te doorbreken. Hierop komen wij in het laatste hoofdstuk nog terug.

Kunstuitleen waarheen (II) - het bestuursniveau

Op welk niveau moet de kunstuitleen worden georganiseerd en welk(e) bestuursniveau(s) is/zijn daarvoor verantwoordelijk? Dit zijn vragen die voor een gemeentebestuurder niet onbelangrijk zijn.

Gedifferentieerd aanbod

Om een gedifferentieerd kunstaanbod – zowel gedifferentieerd naar techniek als naar stijl – te kunnen bieden, moet een kunstuitleen kunnen terugvallen op een groot aantal beeldende kunstenaars en een groot aantal werken. Dat betekent, dat een kunstuitleen per definitie een regionale opzet moet hebben of dat door uitleencentra in een regionaal samenwerkingsverband samengewerkt moet worden.

Draagvlak bevolking

Anderzijds heeft de kunstuitleen ook een zeker draagvlak vanuit de bevolking nodig om op een voldoende aantal abonnees te kunnen rekenen. Normgetallen liggen niet vast, al wordt voor oprichting van een kunstuitleen weleens een minimum aanbod van 150 kunstwerken genoemd.

Standpunt CRM

In het kader van het decentralisatiebeleid van het Rijk gaat de gedachte van CRM er naar uit de kunstuitleen te rekenen tot de verantwoordelijkheid van de provinciale overheid, waarbij overigens moet worden aangetekend dat daarbij wel gedacht wordt aan de 'provincies-nieuwe-stijl'.

In elke hoofdstad van de nieuwe provincies zou een centrale kunstuitleen moeten zijn gevestigd met eventueel dependances in de regio; een beeld, dat goeddeels overeenkomt met de thans reeds gegroeide praktijk van spreiding van deze centra over de grote en middelgrote steden.

Standpunt Raad voor de Kunst

De Raad voor de Kunst bepleitte een gedeelde

verantwoordelijkheid over de drie bestuurslagen: de kosten van huisvesting voor gemeente-rekening, de kosten van documentatie en publiciteit voor rekening van de provincie en de exploitatie van een landelijk centraal bureau voor rijksrekening. De exploitatielasten minus de kosten van huisvesting maar mét de bruikleen-vergoeding aan kunstenaars zouden over rijk, provincie en gemeente kunnen worden omgeslagen.

Standpunt VNG en IPO

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) stelde in een reactie op bovengenoemde CRM-nota, dat de verzorgingsfunctie – de oprichting, het beheer en de bekostiging van de instellingen – zoveel mogelijk een zaak van de gemeenten of samenwerkende gemeenten dient te zijn en dat de provincie vooral een stimulerende en coördinerende rol heeft. Een directe instandhoudings- en bekostigende taak van de provincie is volgens de VNG alleen daar gewenst, waar (groepen van) gemeenten de provincie daar uitdrukkelijk om vragen. Het Interprovinciaal Overleg Cultuur (IPO-cultuur) heeft zich in soortgelijke bewoordingen uitgelaten.

Omdat de tweede nota van CRM inzake de kunstuitleen nog niet is verschenen, is niet bekend welk standpunt CRM op dit moment terzake inneemt (zie noot op blz. 21).

Flexibiliteit

Enerzijds is het begrijpelijk dat het beleid van de rijksoverheid is gericht op een planmatig, hanteerbaar en overzichtelijk geheel van uitleenregelingen en -systemen.

Anderzijds is een flexibiliteit, die recht doet aan diverse in de praktijk gegroeide situaties noodzakelijk.

De VNG heeft dan ook experimenten in verschillende richtingen bepleit.

Kunstuitleen waarheen (III) - de toekomst

Centraal probleem

Ook de kunstuitleen staat voor de centrale vraag van het cultuurbeleid, hoe cultuur en samenleving te integreren, hoe de maatschappelijke deelname te vergroten. Het lijkt daarom goed zich nog eens af te vragen, op welke wijze bij de ervaringswereld van de bevolking c.q. diverse bevolkings-categorieën aansluiting moet worden gevonden. Het gaat er daarbij niet om dat kunst zo nodig aan het volk gebracht moet worden, maar om het ontwikkelen van een wisselwerking tussen mensen en beeldende vormgeving. Een wisselwerking, waarin herkenning en eigen activiteit, eigen vormgeving en meebeleven worden gestimuleerd.

Aansluiting ervaringswereld

Mensen kunnen nieuwe ervaringen alleen benutten wanneer deze ervaringen aansluiten bij vroegere ervaringen. Dit geldt voor alle informatie, dus ook voor de 'visuele' informatie, opgedaan door confrontatie met beeldende kunst. Informatie waarvoor geen aansluitingsmogelijkheden bestaan, wordt niet verwerkt, kan men niet plaatsen, gaat aan de mensen voorbij en wordt vergeten of verworpen. Dat is per definitie het geval met veel eigentijdse beeldende kunst. De meeste mensen hebben terzake een geringe visuele ervaring. Men heeft niet geleerd de taal van de beeldende kunst te verstaan en te hanteren – een beeldtaal van vormen, kleuren, structuren etc. die bij beeldende kunstenaars vanzelfsprekend ver ontwikkeld is omdat de omgang ermee hun dagelijkse arbeid is. Deze geringe visuele ervaring en activiteit van het grootste deel van de bevolking zou voor de kunstuitleen een uitgangspunt voor het beleid (samenstelling collectie, presentatie, informatie en educatie) moeten vormen. In een kunstuitleen wordt immers een voorraad aan beeldende informatie, nl. een grote collectie van werken van beeldende kunst, bijeengebracht, die veel mogelijkheden

24 biedt tot het (doen) opbouwen en stimuleren van visuele en beeldende ervaringen en activiteiten.

Educatief beleid

De diversiteit die in een kunstuitleen bij uitstek aanwezig is of opgebouwd kan worden, en de gebruiksmogelijkheden van de collectie – de kunstwerken zijn er immers voor gebruik! – zouden door de kunstuitleen zowel naar de individuele bezoeker, maar vooral ook naar de institutionele afnemer uitgebuit moeten worden. Dit geldt in het bijzonder voor het onderwijs, maar ook voor andere instituten in de sociaal-culturele en educatieve sector. Vóór, maar ook dóór institutionele afnemers als bijv. scholen zouden collecties en circuits kunnen worden samengesteld van bijv. thema's als kleur, diverse grafische technieken, ontwikkeling figuratief – abstract, die verhelderend en stimulerend kunnen werken.

Het moeten doen van keuzen, voorafgegaan en begeleid door informatie, kan van groot belang worden geacht voor het ontwikkelen van het kritisch vermogen. Door de uitleen c.q. beoordeling, gewinning en vervanging kan een educatief proces, een cumulatief proces van visuele ervaringen worden ontwikkeld.

Doorbraak?

Deze informatieve en educatieve functie, die juist de kunstuitleen door zijn gedifferentieerd aanbod, zijn gebruiksmogelijkheden, de gewinnings- en vervangingsmogelijkheden kent, zou een hoeksteen voor het toekomstig beleid van de kunstuitleen moeten zijn. Daarmee kan de kunstuitleen uitstijgen boven zijn huidige status van instituut dat, zoals wij zagen, op dit moment voornamelijk functioneert voor mensen uit de samenleving, die reeds tot het 'vaste beeldende-kunstpubliek' behoren.

Kunst wordt steeds duurder

Nog een ander motief dan de belangrijke educatieve functie geeft o.i. de kunstuitleen een

goede toekomst. Werken van beeldende kunst zullen – enkele technieken met de mogelijkheid van grotere oplage ten spijt – steeds duurder worden. Ook beeldende kunstenaars zullen immers willen c.q. moeten delen in de loonstijgingen om in hun levensonderhoud te kunnen blijven voorzien.

Het vervaardigen van een wandkleed, een aquarel e.d. blijft werk waarvan de produktiviteit niet kan worden verhoogd, terwijl de kosten wel stijgen, een probleem dat in de uitvoerende kunst (toneel, muziek e.d.) al geruime tijd wordt onderkend.

Hulp bij financiële barrière

De financiële drempel om zich als particulier toch nog een kunstwerk te kunnen aanschaffen wordt in verband met het bovenstaande steeds groter. De huurkoopmogelijkheid met het opbouwen van een spaartegoed of de huurmogelijkheid-sec zal in de toekomst in veel gevallen een directe relatie met werk van beeldende kunst in het eigen woonhuis e.d. mogelijk blijven maken.

Suggesties

Er doen zich vele mogelijkheden voor, waarbij vanuit de kunstuitleen op de belevings- en ervaringswereld van bevolkingscategorieën kan worden ingehaakt.

Thematoonstellingen

Een kunstuitleen zou regelmatig thematoonstellingen kunnen organiseren, die aansluiten bij actualiteiten in de plaatselijke samenleving (paardenmarkt, eeuwfeesten, stadssanering, toepassing percentageregelingen e.d.) of bij onderwerpen die bij bepaalde doelgroepen leven (vrouwen, sportliefhebbers, bewoners van een bepaalde wijk e.d.).

Stads- en dorpsgezichten

Beeldende kunstenaars zouden eigener beweging of in opdracht van bijv. de gemeentelijke overheid

stads- en dorpsgezichten kunnen vastleggen, kunstwerken die mensen herkenningspunten geven.

Relatie museum

Ook zou de kunstuitleen bijv. bij bepaalde thema-tentoonstellingen in het plaatselijk museum een zaal kunnen inrichten met werk van hetzelfde thema, dat de veelal specifiek in het betrokken thema geïnteresseerde bezoeker na zijn bezoek te leen zou kunnen meenemen. Samenwerking met de educatieve dienst (museumlessen e.d.) behoort ook tot de mogelijkheden.

Woninginrichting

Gemeenten zouden bijv. mensen in ondertrouw, jonggehuwden of nieuwe inwoners van hun gemeente, die hun huis gaan inrichten, een jaar een gratis abonnement op de kunstuitleen kunnen geven.

Creëren van informatie- en uitleenpunten

In gangen, foyers, wachtkamers e.d. van gemeentehuizen, gezondheidscentra, wijkcentra en andere maatschappelijke en sociaal-culturele voorzieningen zouden vanuit de uitleen kunstwerken kunnen worden uitgezet, waarbij uitdrukkelijk wordt gewezen op de leenmogelijkheid, een en ander ondersteund door folders op de tafeltjes, affiches en bij vervanging van een kunstwerk een artikel in het krantje.

Vaste gebruikersgroepen van bijv. het wijkcentrum (bijv. bejaardensociëteit, vrouwenorganisaties e.d.) zouden in de vorm van een excursie zelf werk voor de door hen gebruikte ruimte moeten kunnen uitzoeken.

Niet alleen eigentijdse kunst

Juist ter wille van het vinden van aansluiting bij de visuele ervaring van vele mensen zou kunnen worden overwogen niet alleen eigentijdse kunst maar ook kunstwerken van wat oudere datum in het aanbod op te nemen.

Toekomst

Bij dit alles is veel begeleiding en informatie nodig, ja noodzakelijk om de kunstuitleen meer dan een instituut te laten zijn – hoe legitiem overigens ook – voor mensen die reeds de beeldende vormgeving c.q. beeldende kunst in hun leefpatroon hebben opgenomen. De kunstuitleen zou tot een documentatie- en informatiecentrum voor het publiek, beeldende kunstenaars, opdrachtgevers e.a. moeten worden uitgebouwd. Het OBK-plan (Overheidsregeling Beeldende Kunst) van de Beroepsvereniging van Beeldende Kunstenaars heeft hierover enige gedachten gelanceerd. De kunstuitleen zal echter haar oriëntatiepunten niet alleen moeten zoeken in de wereld van de beeldende kunst, maar ook bij andere plaatselijke of regionale educatieve instellingen. De kunstuitleen zal moeten worden opgenomen in het geheel van de plaatselijke sociaal-culturele en educatieve voorzieningen. Samenwerking in een plaatselijk educatief netwerk is voorwaarde om tot verdere uitbouw van de functie en tot verbreding van het bereik te komen. In een dergelijk samenspel zal de kunstuitleen, naast musea, galleries, Stichting Beeldende Vorming, Openbaar Kunstbezit, creativiteitscentra en vele andere instellingen voor kunstzinnige vorming, een bijdrage leveren om meer mensen in staat te stellen zichzelf en hun wereld te herkennen alsmede zich te uiten in de rijke taal van de beeldende kunst.

Bijlage 1

26 Overzicht van systemen van kunstuitleen

1. De Artotheek

- werk, dat via de Beeldende Kunstenaarsregeling (BKR) of door aankoop in gemeentelijk bezit is gekomen, wordt tegen een geringe vergoeding voor uitleen aan particulieren beschikbaar gesteld, waarbij geen kooptegoed wordt gevormd.
- Alkmaar en Rotterdam passen dit systeem toe.
- In Rotterdam kan BKR-werk worden verkocht aan particulieren.

2. Mengvorm

- die eveneens de naam Artotheek voert.
- Uitleen van werk uit gemeentelijk bezit (als onder 1) en van kunstwerken die door kunstenaars in bruikleen worden gegeven.
- In het laatst genoemde geval ontvangt de kunstenaar pas bruikleenvergoeding wanneer het werk uitgeleend wordt (in het SBK-systeem, nr. 3, ligt dit anders). Tot nu toe wordt deze bruikleenvergoeding niet gesubsidieerd door CRM.
- Men neemt een abonnement dat alleen op het huren van een kunstwerk recht geeft.
- Dit systeem wordt in een deel van Zuid-Holland en in Enschede toegepast.

3. Model Stichting Beeldende Kunst (SBK)

- Een door de SBK samengestelde commissie selecteert het aanbod van kunstenaars die hun werk aan de SBK willen verhuren.

- De kunstenaar ontvangt een bruikleenvergoeding, ongeacht of zijn werk wordt uitgeleend.
- Deze bruikleenvergoeding wordt gesubsidieerd door CRM.
- Een deel van de huur, en wel 75%, wordt gereserveerd als kooptegoed; het kooptegoed moet binnen vijf jaar na aanvang van de vorming daarvan worden besteed.
- Bij aankoop is de ASK (Rijksaankoopsubsidie voor kunstwerken) van toepassing. CRM overweegt om in 1978 de SBK's niet opnieuw voor deze subsidie in aanmerking te laten komen.
- Het bedrag voor commissie bij verkoop is in de regel 30% van de waarde van het verkochte werk.
- Werk uit de BKR wordt niet opgenomen.
- SBK's zijn gevestigd in Noord-Holland, Zeeland, Friesland, Zuid-Holland, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg.

4. Mengvorm model SBK/artotheek

- Uitleen van werk volgens het SBK-systeem, daarnaast – in een gescheiden circuit – uitleen van werk dat via de BKR in gemeentelijk bezit is gekomen. Het BKR-werk wordt niet aan particulieren uitgeleend.
- Dit systeem komt in Friesland voor.

5. Uitleen op basis van aankopen

- De provincies Drenthe en Utrecht stellen jaarlijks een krediet beschikbaar voor aankoop

van werk van in de provincie werkzame kunstenaars; het aangekochte werk wordt ingebracht in de artotheek.

- De uitleen geschiedt tegen een geringe vergoeding.
- Er wordt geen kooptegoed gevormd.
- Werk dat minstens een jaar heeft gecirculeerd kan in principe worden verkocht.
- Het door verkoop vrijkomende geld wordt besteed aan nieuwe aankopen.

De tarieven

De tarieven voor **uitleen** variëren van f 1,- per maand (provincie Utrecht), indien het abonnement gekoppeld is aan een abonnement op de bibliotheek, tot f 2,50 per maand (Drenthe) à f 5,- (Den Haag).

De tarieven voor **huurkoop** variëren tussen f 15,- en f 25,- per maand.

Kunstuitleen? Waarheen?

Wanneer men informatie en advies wil hebben m. b. t. het oprichten van een kunstuitleen kan men terecht bij de volgende adressen:

- Federatie Kunstuitleen, Oostelijke Handelskade 29, 1019 BL Amsterdam; tel.: 020-25 17 29.
- Vereniging Overleg van Artotheken, Denneweg 14A, 2514 CG 's-Gravenhage; tel.: 070-46 53 37.
- Provinciale Culturele Raden.

Hieronder volgt een lijst van namen en adressen per provincie van de kunstuitleencentra in Nederland (maart 1978). Voor de goede orde zij erop gewezen, dat de openingstijden sterk variëren, zodat men er goed aan doet zich daarvan tevoren op de hoogte te stellen.

Groningen	Groninger Stichting de Artotheek, Cultuurcentrum d'Oosterpoort, Palmslag 10, Groningen, tel.: 050-182333
Friesland	SBK-Friesland, Eewal 65, Leeuwarden, tel.: 05100-38352
Drenthe	Openbare Bibliotheek Beilen, Kampstraat 4, Beilen, tel.: 05930-2995 Openbare Bibliotheek Eelde, Wolfshornweg 1, Eelde, tel.: 05907-3353 Openbare Bibliotheek Gasselternijveen, Burg. Gaarlandtlaan 1a, Gasselternijveen, tel.: 05999-2534

	Gemeenschappelijke Openbare Bibliotheek Hoogeveen, Bentinckslaan 20a, Hoogeveen, tel.: 05280-68131	Federatieve Openbare Bibliotheek Soest, Albert Cuyplaan 202, Soest, tel.: 02155-15210
Overijssel	SBK-regio Zwolle, Papenstraat 9, Zwolle, tel.: 05200-16118	Openbare Bibliotheek Maarssen, Bolensteinsestraat 1, Maarssen, tel.: 03465-67805
	Kunstuitleen Deventer, Grote Poot 9, Deventer, tel.: 05700-11848	Gemeenschappelijke Bibliotheek IJsselstein, Schuttersgracht, IJsselstein, tel.: 03408-2549
	Kunstuitleencentrum Marktzeventien, Markt 17, Enschede, tel.: 053-310041	Chr. Openbare Bibliotheek Veenendaal, Sterke Arm 3, Veenendaal, tel.: 08385-10278
Gelderland	SBK - Gelderland, Mariënborgstraat 12, Arnhem, tel.: 085-453717	Gem. Openbare Bibliotheek Vleuten-de Meern, Hindersteinlaan 23-25, Vleuten, tel.: 03407-2436
	SBK - Gelderland, Ridderstraat 27-29, Nijmegen, tel.: 080-222288	Stichting Artotheek Rhenen, Candialaan 8, Rhenen, tel.: 08376-9100
	SBK - Gelderland, Korenbeursplein 4, Tiel, tel.: 03440-9677	Artotheek Amersfoort, p/a Amersfoortse Culturele Raad, Zonnehof 8, Amersfoort, tel.: 033-33034
	Kunstuitleen Openbare Bibliotheek Doetinchem, Raadhuisstraat 25, Doetinchem, tel.: 08340-33445	
Utrecht	Openbare Bibliotheek Nieuwe Gein, Nijenmonde 4, Nieuwe Gein Vreeswijk, tel.: 03402-39052	Noord-Holland SBK-Amsterdam, Amstel 34, Amsterdam, tel.: 020-239215 Artotheek Alkmaar, Oude Gracht 249, Alkmaar, tel.: 072-121072

24 NOV. 1977

STICHTING GEMEENTELIJK CULTUURFONDS

OPGERICHT DOOR DE N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

PREMIE-TOEKENNING AAN WERKSTUKKEN IN DE GEMEENTELIJKE SFEER

dr. E. Boekmanstichting
Bibliotheek

Ter bevordering van de studie op het gebied van het gemeentewezen stelt de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds, opgericht door de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten - voorlopig voor de jaren 1977 en 1978 - de gelegenheid open tot het verkrijgen van een premie voor wetenschappelijke werkstukken, welke het resultaat zijn van deze studie.

Het begrip "gemeentewezen" wordt in dit verband ruim geïnterpreteerd, zodat daaronder mede worden begrepen andere gebiedsonderdelen dan gemeenten, alsmede de problematiek welke met die van de gebiedsonderdelen op enigerlei wijze verband houdt.

1. Deelneming

Aan het onderzoek, waarvan de uitslag bepalend is voor de toekenning van een premie, kunnen worden onderworpen doctorale scripties en daarmee vergelijkbare werkstukken, welke door één of meerdere studenten gezamenlijk met instemming van een hoogleraar of lector (of meerdere) vervaardigd zijn.

2. Criteria, aan de werkstukken gesteld

a. zij moeten van wetenschappelijke waarde zijn, hetgeen bevestigd moet worden door een verklaring van een hoogleraar of lector (of meerdere), die met de inzending zijn instemming betuigt;

b. zij moeten het in de aanhef omschreven gebied betreffen en voor wetenschap of praktijk betekenis hebben, hetgeen moet blijken uit de verklaring van een beoordelingscommissie (hierna genoemd "de commissie").

Deze commissie bestaat uit 3 personen, daartoe benoemd door het bestuur van de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds (hierna genoemd "het bestuur"), nadat voor de benoeming van een lid een aanbeveling is ontvangen van het bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde en voor de benoeming van een tweede lid een aanbeveling van het bestuur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten;

c. zij moeten op duidelijke doch niettemin beknopte wijze het gekozen onderwerp behandelen.

3. De premies

In elk der jaren 1977 en 1978 worden de premies ter grootte van onderscheidenlijk f. 750,-, f. 1.000,- en f. 1.250,- beschikbaar gesteld.

Het in totaal voor elk der beide jaren voor premies beschikbare fonds wordt door het bestuur vastgesteld, nadat het kennis heeft genomen van het aantal in een jaar ingezonden werkstukken, welke aan de criteria voldoen. Het bestuur deelt het door hem vastgestelde jaarbedrag van het fonds mede aan de commissie. Deze commissie adviseert het bestuur over de toe te kennen premies.

4. Publicatie

De gepremieerde werkstukken worden volledig of verkort in een reeks uitgegeven door de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds. Het bestuur beslist, op voorstel van de commissie, over de wijze van publicatie (volledig of verkort).

5. Inzending van werkstukken

Inzending van werkstukken voor deelneming aan het onderzoek, als onder 1 omschreven, moet geschieden aan de secretaris van de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds, Den Haag, Lange Vijverberg 10.

Voor de toekenning van premies uit het fonds-1977 moet de inzending plaatshebben vóór 1 november 1977; voor de toekenning van premies uit het fonds-1978 vóór 1 oktober 1978.

De werkstukken behoren in tweevoud te worden ingezonden en moeten vergezeld gaan van de verklaring (in gesloten couvert) van de hoogleraar of lector (of meerdere), die met de inzending van het werkstuk zijn instemming betuigt.

's-Gravenhage, juni 1977.

	SBK-Kennemerland, Gedempte Oudegracht 121, Haarlem, tel.: 023-32 7895		Artotheek Vlaardingen dependance van Rijnmond Oosthavenkade 8, Vlaardingen tel.: 010-35 3011
	Expositie-Kunstuitleen centrum Zienagoog, Gedempte Gracht 40b, Zaandam, tel.: 075-16 05 99		Artotheek De Graanschuur, Dorpsstraat 74a, Zoetermeer, tel.: 079-16 76 60
	SBK-West-Friesland, Nieuwendam 10, Hoorn, tel.: 02290-1 98 22		Kunstuitleen Gouda e.o. Keizerstraat 69, Gouda, tel.: 01820-2 27 46
	Stichting Kunstuitleen Den Helder, Parallelweg 107, Den Helder, tel.: 02230-1 57 52		Artotheek Rijswijk, Openbare Bibliotheek, Dr. H. Colijnlaan 343, Rijswijk, tel.: 070-94 88 08
	Stichting Kunstuitleen 't Gooi, Herenstraat 32a, Hilversum, tel.: 035-4 01 76	Zeeland	SBK-Zeeland, Singelstraat 13, Goes, tel.: 01100-2 88 83
Zuid-Holland	Kunstuitleen Alphen aan den Rijn, Rijnkade 11, Alphen aan den Rijn, tel.: 01720-9 45 83	Noord-Brabant	Stichting Uitleen Beeldende Kunst, Kruithuis, Citadellaan, Den Bosch, tel.: 073-13 95 19
	Artotheek Den Haag, Denneweg 14a, Den Haag, tel.: 070-46 53 37		Artotheek Breda, Cultureel Centrum de Beyerd, Karrestraat 32, Breda, tel.: 076-14 76 76
	Artoteek Dordrecht Openbare Bibliotheek Dordrecht, Achterom 5, Dordrecht, tel.: 078-3 00 77		Kunstuitleen Cultureel Sentrum, Koningsplein 1, Tilburg, tel.: 013-43 67 56
	Artoteek Rijnmond Voorhaven 37, Rotterdam, tel.: 010-76 07 95		Kunstuitleen de Krabbedans, Stratumseind 32, Eindhoven, tel.: 040-44 65 34

30 Limburg Kunsttieleen
Bondefantenmuseum,
Havenstraat 3, Maastricht,
tel.: 043-1 79 39

Kunsttieleen
Bondefantenmuseum,
Begijnengang 4, Venlo,
tel.: 077-41049